# ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨНИЙ ҮНЭЛГЭЭ

Улаанбаатар хот

2026 он

**АГУУЛГА:**


**НЭГ. ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ**

**ХОЁР. ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ**

**ГУРАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ НЬ ҮНЭЛЭХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ**

3.1 "Зорилгод хүрэх байдал" шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь үнэлэх хэсгийг тогтоосон байдал

3.2 "Практикт хэрэгжих боломж" шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь үнэлэх хэсгийг тогтоосон байдал

3.3 "Ойлгомжтой байдал" шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь үнэлэх хэсгийг тогтоосон байдал

**ДӨРӨВ. ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН БАЙДАЛ**

4.1 "Зорилгод хүрэх байдал" шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал

4.2 "Практикт хэрэгжих боломж" шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал

4.3 "Ойлгомжтой байдал" шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал

**ТАВ. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГСӨН БАЙДАЛ**

5.1 Үнэлэлт, дүгнэлт

5.2 Зөвлөмж

## НЭГ. ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл (цаашид "Хуулийн төсөл" гэх) нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.5.3-т заасан хуульд өөрчлөлт оруулах төрлөөр боловсруулагдсан бөгөөд мөн хуулийн 17 дугаар зүйлд заасны дагуу Хуулийн төслийн зохицуулалтад тодорхой шалгуур үзүүлэлтийн дагуу дүн шинжилгээ хийх, үр нөлөөг тооцох, давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах, Хуулийн төслийн зохицуулалт ойлгомжтой, хэрэгжих боломжтой байдлаар боловсруулах зорилгоор Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэллээ.

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх судалгааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан "Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлал" (цаашид "Аргачлал" гэх)-д заасны дагуу дараах үе шатаар хийсэн.

1. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
2. Хуулийн төслөөс үр нөлөөг үнэлэх хэсгийг тогтоох;
3. Шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх;
4. Үр дүнг үнэлж, зөвлөмж өгөх;

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ Аргачлалд заасан үндсэн 6 шалгуур үзүүлэлтээс 3-ийг сонгон тэдгээрийг шалгах хэрэгслийг ашиглан Хуулийн төслийн зохицуулалт нь уг Хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, хэрэгцээ шаардлага, Хуулийн төслийн зорилгод нийцэх эсэх, зорилгод хүрэх боломжтой байдлаар тусгагдсан эсэх, Хуулийн төсөл нь ойлгомжтой, зохицуулалт нь бусад хүчин төгөлдөр хууль тогтоомжтой нийцсэн эсэхийг дүгнэж, тэдгээрийн үр дүнд үндэслэн анхаарах асуудлын талаар хууль санаачлагчид зөвлөмж өгөхийг зорьсон болно.

Энэхүү үнэлгээгээр Хуулийн төсөл батлагдсанаар Үндсэн хуулийн үзэл санаа холбогдох хуульд хэрхэн туссан, тухайн хууль Үндсэн хуульд нийцсэн эсэх болон практикт хэрэгжих боломжтой талаар дүгнэлт өгөхөөс гадна эрх зүйн орчин хэрхэн сайжрах боломжтой эсэхийг тодорхойлно.

## ХОЁР. ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ

Түс үнэлгээний ажлыг хийж гүйцэтгэхдээ Аргачлалын 2.9 дэх хэсэгт "Шалгуур үзүүлэлтийг тогтоохдоо тухайн боловсруулж байгаа хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан нэг, эсхүл хэд хэдэн шалгуур үзүүлэлтийг сонгож болно. Тухайлбал, тухайн хуулийн төслийн үр нөлөөг зорилгод хүрэх байдал, зардал, хүлээн зөвшөөрөгдсөн байдал гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд тооцож болно." гэж заасны дагуу Хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан, Аргачлалд дурдсан 6 шалгуур үзүүлэлтээс Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлж, гарах үр дагаврыг урьдчилан тогтоож чадахуйц дараах шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо. Үүнд:

1. Зорилгод хүрэх байдал;
2. Практикт хэрэгжих боломж;
3. Ойлгомжтой байдал;

**"Зорилгод хүрэх байдал"** гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг Хуулийн төсөл нь Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгагдсан үндэслэл, шаардлагад нийцсэн эсэх, мөн зорилгод хүрэх байдлыг тодорхойлж чадахуйц заалт, зохицуулалтыг тусгасан эсэхийг тогтоох зорилгоор сонгосон болно.

**"Практикт хэрэгжих боломж"** гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг тухайн Хуулийн төсөлд тусгасан зохицуулалтууд практикт хэрэгжих боломж байгаа эсэхийг шалгахаар сонгож авав.

**"Ойлгомжтой байдал"** гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг Хуулийн төслийн зохицуулалт түүнийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх субъектүүдийн хувьд ойлгомжтой, тодорхой байх, Хуулийн төслийн бичвэр нь нэр томьёо, хэл зүй, найруулгын хувьд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн холбогдох заалтууд, Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан "Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал"-д заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгах үүднээс сонгов.

**"Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал"** гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Хуулийн төсөлд тодорхой этгээдүүдэд үүрэг хүлээлгэсэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад хүндрэл үүсгэх зохицуулалтыг тусгаагүй тул хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг сонгон авах шаардлагагүй гэж үзэв.

**"Зардал"** гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Хуулийн төсөл батлагдсанаар улсын төсөвт дарамт учрахгүй, иргэн, хуулийн этгээдэд нэмэлт зардал үүсэхгүй, улсын төсөвт шинээр нэмэлт зардал бий болохгүй гэж үзэн энэхүү шалгуур үзүүлэлтийг сонгон авах шаардлагагүй гэж үзэв.

**"Харилцан уялдаа"** гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Хуулийн төслийн зүйл, заалт өөр хоорондоо болон хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа бусад хууль тогтоомжтой нийцсэн эсэх, шинээр орсон зүйл, заалтууд нь бусад зүйл, заалттайгаа уялдаж байгаа эсэхийг үнэлдэг. Хуулийн төсөл нь Үндсэн хуульд орсон нэмэлт, өөрчлөлтөд нийцүүлэн одоо байгаа хуулийн нэг хэсгийг өөрчлөн найруулж байгаа тул харилцан уялдаатай байх шалгуур үзүүлэлтийг сонгон авах шаардлагагүй гэж үзэв.

## ГУРАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ НЬ ҮНЭЛЭХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Энэ хэсэгт Хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь үнэлэх хэсэгт өөрчлөлт орж буй хэсгийг сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үр нөлөөг судлах болно. Сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу Хуулийн төслийн үр нөлөөг тооцох сонгосон шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр авч үзвэл:

### 3.1 "Зорилгод хүрэх байдал" шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь үнэлэх хэсгийг тогтоосон байдал

Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгасан Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, хэрэгцээ шаардлага, Хуулийн төслийн зорилгод Хуулийн төслийн зохицуулалт нийцэж байгаа эсэхэд дүн шинжилгээ хийх үүднээс Хуулийн төслийн үзэл баримтлалтай танилцаж, Хуулийн төслийн зорилго нь Хуулийн төсөл боловсруулах хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн эсэхийг шалгах, Хуулийн

төслийн зорилгыг хангахад чиглэсэн зохицуулалтыг Хуулийн төслийн зорилготой харьцуулах байдлаар дүн шинжилгээ хийв.

### 3.2 "Практикт хэрэгжих боломж" шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь үнэлэх хэсгийг тогтоосон байдал

Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Хуулийн төслийн зохицуулалт нь практикт хэрэгжих боломжтой эсэхийг үнэлэх үүднээс хуулийн төслөөр өөрчлөлт оруулж буй хэсгийг авч үзлээ.

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.3-д "Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл нь төсвийн тусгай шаардлагыг энэ хуулийн 8 дугаар зүйлд зааснаас бусад шалтгаанаар хангаагүй нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин гуравдугаар зүйлийн 4-т заасны дагуу Засгийн газрыг огцруулах тухай санал гаргах үндэслэл болно."

### 3.3 "Ойлгомжтой байдал" шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд

Энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэх, түүнчлэн хэрэглэх, хэрэгжүүлэх субъектүүд хуулийг нэг мөр ойлгож хэрэглэх, хэрэгжүүлэх субъектүүдийн хувьд ойлгомжтой, логик дараалалтайгаар боловсруулсан эсэхийг шалгана.

## ДӨРӨВ. ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН БАЙДАЛ

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг сонгож, үр нөлөөг үнэлэх нэг заалт байх тул түүнд тохирох шалгах хэрэгслийг дараах байдлаар авч үзэв.

| № | Шалгуур үзүүлэлт | Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг | Тохирох шалгах хэрэгсэл |
|---|---|---|---|
| 1 | Зорилгод хүрэх байдал | Хуулийн төслийг бүхэлд нь | Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дэвшүүлсэн зорилтыг хангасан эсэхэд дүн шинжилгээ хийх, сонгосон зохицуулалт, арга хэмжээ зорилгод хүрэх боломжтой эсэхийг тодорхойлох. |
| 2 | Практикт хэрэгжих боломж | Хуулийн төслийг бүхэлд нь | Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх субъект байгаа эсэх, дүн шинжилгээ хийх. Хуулийг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо байгаа эсэхийг судалж тодорхойлох. |
| 3 | Ойлгомжтой байдал | Хуулийн төслийг бүхэлд нь | Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 28, 29 дүгээр зүйлд заасан шаардлагыг хангасан эсэх, Аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгах. |

Дээрх урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирсон шалгах хэрэгслийн дагуу Хуулийн төслийн үр нөлөөг дараах байдлаар үнэллээ.

**4.1 "Зорилгод хүрэх байдал" шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:**

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалаас үзэхэд Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.3 дэх хэсгийг 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр баталсан Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт нийцүүлэн өөрчлөн найруулахад хуулийн төслийн зорилго оршиж байна.

Улсын Их Хурлаас 2010 оны 6 дугаар сарын 24-ний өдөр Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийг баталсан. Тус хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.3 дах хэсэгт 2015 оны 02 дугаар сарын 18-ны өдрийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр "8.1-д зааснаас" гэсэн байсныг "8 дугаар зүйлд зааснаас" гэж өөрчлөн найруулсан байна. Уг зохицуулалтын "Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин гуравдугаар зүйлийн 4-т заасны дагуу Засгийн газрыг огцруулах тухай санал гаргах үндэслэл болно." гэсэн хэсэгт хууль батлагдсанаас хойш өөрчлөлт ороогүй байх ба хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр Үндсэн хуулийн Дөчин гуравдугаар зүйлийг бүхэлд нь өөрчлөн найруулж 4 хэсэгтэй байсныг 2 хэсэгтэй болгон өөрчилсөн. Уг өөрчлөлтөөр Үндсэн хуулийн Дөчин гуравдугаар зүйлийн 3, 4 дэх хэсэг хасагдсан байна.

2019 онд Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөл орсонтой холбогдуулан Улсын Их Хурлаас 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг дагаж мөрдөхөд шилжих журмын тухай хуулийг баталсан бөгөөд тус хуулийн зорилго нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх ажлыг гүйцэтгэх байв. Мөн Улсын Их Хурлын 2020 оны 01 дүгээр сарын 09-ны өдрийн 02 дугаар тогтоолоор "Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдуулах авах арга хэмжээний тухай" тогтоолыг баталжээ.

Хууль санаачлагчийн зорилго хуульд шинэ зохицуулалт нэмэхгүй одоо байгаа зохицуулалтыг Үндсэн хуульд нийцүүлж, практикт хэрэгжих боломжтой байхаар өөрчлөн найруулсан байх тул Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.3 дах хэсгийг үнэлэх нь зүйтэй.

2010 оны 06 дугаар сарын 24-ний өдөр баталсан Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлд хариуцлага хүлээлгэх үндэслэлийг зохицуулж мөн зүйлийн 18.3 дах хэсэгт "Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл нь төсвийн тусгай шаардлагыг энэ хуулийн 8 дугаар зүйлд зааснаас бусад шалтгаанаар хангаагүй нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин гуравдугаар зүйлийн 4-т заасны дагуу Засгийн газрыг огцруулах тухай санал гаргах үндэслэл болно." гэж Засгийн газарт хариуцлага хүлээлгэх тухай агуулгыг тусгасан байна. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өнгөрсөн хугацаанд 22 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан байх ба 2015 оны 02 дугаар сарын 18-ны өдрийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр 18 дугаар зүйлийн 18.3 дах хэсгийн "8.1-д зааснаас" гэснийг "8 дугаар зүйлд зааснаас" гэж өөрчлөн найруулж нэг удаа өөрчлөлт оржээ.

Дээрхээс үзэхэд Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлтэй холбогдуулан Засгийн газрыг огцруулах санал гаргах хуулийн үзэл баримтлал, тухайн зүйлийн зорилго, агуулга өөрчлөгдөөгүй байна.

Үндсэн хуулийн анхны эхийн Дөчин гуравдугаар зүйлийн 43.4-д Улсын Их Хурлын гишүүдийн дөрөвний нэгээс доошгүй нь Засгийн газрыг огцруулах тухай саналыг албан ёсоор тавибал Улсын Их Хурал хэлэлцэн шийдвэрлэнэ." гэж заасан байна. 2019 оны нэмэлт, өөрчлөлтөөр Дөчин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг "Улсын Их Хурлын гишүүдийн дөрөвний нэгээс доошгүй нь Ерөнхий сайдыг огцруулах саналыг албан ёсоор тавибал Улсын Их Хурал гурав хоногийн дараа хэлэлцэж эхлэн арав хоногийн дотор шийдвэрлэнэ. Улсын Их Хурлын нийт гишүүний олонхи уг саналыг дэмжсэн бол Ерөнхий сайдыг огцруулах тухай Улсын Их Хурлын тогтоол баталсанд тооцож, шинэ Ерөнхий сайдыг гуч хоногийн дотор томилно." гэж өөрчилсөн.

Үндсэн хуулийн өмнөх 43.4 дэх хэсгийн агуулга одоогийн 43.1 дэх хэсэгт шууд туссан байх ба Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 18.3 дах хэсэгт "Дөчин гуравдугаар зүйлийн 4-т" гэснийг Дөчин гуравдугаар зүйлийн 1-д" гэж өөрчлөн найруулснаар Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн үзэл баримтлал, тус зүйл, хэсгийн зорилгод нийцэхээр байна.

Хуулийн төсөлд 18.3 дах хэсгийг "Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл нь төсвийн тусгай шаардлагыг энэ хуулийн 8 дугаар зүйлд зааснаас бусад шалтгаанаар хангаагүй нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин гуравдугаар зүйлийн 1-д заасны дагуу Засгийн газрыг огцруулах тухай санал гаргах үндэслэл болно." гэж өөрчлөн найруулахаар тусгасан байна. Төслийн дээрх зохицуулалт нь хуулийн төслийн зорилгыг хангахад чиглэсэн, хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хуулийг Үндсэн хуульд нийцүүлж, хэрэгжих боломжийг хангах байдлаар томьёологдсон гэж дүгнэлээ.

**4.2 "Практикт хэрэгжих боломж" шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:**

"Онолын хувьд засгийн газрын бүрэн эрх дуусгавар болно гэдэг нь нэгдүгээрт, хуульд заасан бүрэн эрхийн хугацаа дууссан, хоёрдугаарт, парламент засгийн газарт итгэл үзүүлээгүйгээс засгийн газар огцрохыг ойлгоно. Хууль зүйн шинжлэх ухаанд нийтлэг тогтсон жишгээр ерөнхий сайд болон засгийн газрын огцрох асуудлыг засгийн газарт итгэл үзүүлэх гэсэн нэр томьёогоор илэрхийлдэг байна. Засгийн газрын огцрох үндэслэл нь бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй болсныг хэлдэг."[1]

Улсын төсөв нь ард түмний орлогоос эх үүсвэртэй учир түүний гүйцэтгэлийг хянах, дүгнэх, сахилга бат алдсан, хуульд заасан хязгаарлалт, зарчмыг хэрэгжүүлээгүй тохиолдолд Ерөнхий сайдад хариуцлага тооцох нь төрийн эрх барих дээд байгууллага Улсын Их Хурлын онцгой бүрэн эрхэд хамаарах учир практикт хэрэгжих боломжтой.

Түүнчлэн, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 1.1-д "Энэ хуулийн зорилт нь нэгдсэн төсвийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн төсвийн удирдлагын зарчим, төсвийн тусгай шаардлагыг тогтоох, хэрэгжүүлэх, түүнд хяналт тавихад төрийн байгууллагын эрх, үүрэг, хариуцлагыг тодорхойлох, эрдэс баялгийн орлогоор нөхөн

[1] Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Судалгаа, шинжилгээ, хяналт үнэлгээний хэлтсийн Судалгаа, мэдээлэл, лавлагааны алба Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлтэй холбоотой судалгаа, мэдээлэл, лавлагаа (Улаанбаатар: GT Printing ХХК 2017 ) 221 дэх тал,

сэргээгдэх баялаг бүтээх, эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих хөрөнгө оруулалт хийх, санхүүгийн хуримтлал бүрдүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино." гэж заасан бөгөөд хуулийн төслөөр өөрчлөлт оруулж буй зохицуулалт нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн зорилтод нийцэж байна.

Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Улсын Их Хурал төрийн дотоод, гадаад бодлогын аль ч асуудлыг санаачлан хэлэлцэж болох бөгөөд дараахь асуудлыг өөрийн онцгой бүрэн эрхэд хадгалж шийдвэрлэнэ:" гээд 6-д "Ерөнхий сайд, хуульд зааснаар Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагын бүрэлдэхүүнийг томилох, өөрчлөх, огцруулах;" гэж, 7-д төрийн санхүү, зээл, албан татвар, мөнгөний бодлого, улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн бодлого, үндсэн чиглэлийг тодорхойлж, хөгжлийн болон үндэсний аюулгүй байдлын бодлогод нийцүүлэн боловсруулсан Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, улсын төсөв, түүний гүйцэтгэлийн тайланг батлах;" гэж тус тус заасан бөгөөд баталсан баримт бичгийн хүрээнд хяналт тавих, хариуцлага тооцох онцгой бүрэн эрхтэй. Үндсэн хуулийн дээрх заалтын дагуу Улсын Их Хурал Засгийн газрыг огцруулах тухай санал гаргах эрхтэй учир практикт хэрэгжих боломжтой.

**4.3 "Ойлгомжтой байдал" шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:**

Хуулийн төсөл нь хэрэгжүүлэх, хэрэглэх этгээдүүдэд ойлгомжтой байдлаар томьёологдсон эсэхийг шалгах үүднээс Хуулийн төслийн ойлгомжтой байдалд дүн шинжилгээ хийсэн болно.

Энэхүү шалгах хэрэгслийн дагуу Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан Хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн боловсруулсан эсэхийг дараах асуултад хариулт өгөх замаар шалгасан болно. Үүнд:

| Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан Хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага | |
|---|---|
| Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн зохицуулалт | Шаардлага хангасан эсэх |
| 29.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцсэн, бусад хууль, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлоготой уялдсан байх; | Шаардлага хангасан. |
| 29.1.2.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх; | Шаардлагагүй. |
| 29.1.3.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцааны хүрээнээс хальсан асуудлыг тусгахгүй байх; | Шаардлага хангасан. |

| | |
|---|---|
| 29.1.4.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд үл хамаарах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах буюу хүчингүй болсонд тооцох тухай заалт тусгахгүй байх; | Шаардлага хангасан. |
| 29.1.5.зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилгүй байх; | Шаардлага хангасан. |
| 29.1.6.хэм хэмжээ тогтоогоогүй, тунхагласан шинжтэй буюу нэг удаа хэрэгжүүлэх заалт тусгахгүй байх; | Шаардлага хангасан. |
| 29.1.7.бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заахгүйгээр шаардлагатай бол түүнийг эш татах, энэ тохиолдолд эшлэлийг тодорхой хийж, хуулийн нэр болон хэвлэн нийтэлсэн албан ёсны эх сурвалжийг бүрэн гүйцэд заасан байх; | Шаардлагагүй. |
| 29.1.8.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хуулийн үйлчлэх хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогч хүн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, зохицуулалтад удирдлага болгох зарчим, харгалзан үзэх нөхцөл байдал, нийтийн эрх зүйн этгээдийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, тэдгээрийг биелүүлэх журмыг тусгасан байх. | Шаардлагагүй. |
| 29.2.Хуулийн төсөлд шаардлагатай тохиолдолд эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлага, хуулийн хүчин төгөлдөр болох хугацаа, хууль буцаан хэрэглэх тухай заалт, хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалт, бусад хуулийн зүйл, хэсэг, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох, зарим үг, өгүүлбэр, тоо, тэмдэгт хасах талаар тусгана. | Шаардлагагүй. |
| 29.3.Шаардлагатай тохиолдолд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай дагалдах хуулийн төслийг боловсруулна. | Шаардлагагүй. |
| 29.4.Энэ хуулийн 14.5-д зааснаас бусад хуулийн төслийг дагалдуулан анхдагч болон шинэчилсэн найруулгын төслийг өргөн мэдүүлэхийг хориглоно. | Шаардлага хангасан. |
| 29.5.Энэ хуулийн 12.2.2-т заасан хуулийн төслийг дагалдуулан зөвхөн тухайн жилийн төсөвт нөлөөлөл үзүүлэх хууль тогтоомжийн төслийг өргөн мэдүүлэх бөгөөд энэ тохиолдолд тухайн хууль тогтоомжийн төслийн төсвийн орлого, зарлага, төсвийн тэнцэлд үзүүлэх нөлөөлөл, холбогдох тооцооллыг хуулийн төслийн танилцуулгад тодорхой тусгана. | Шаардлагагүй. |
| Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд заасан Хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлага | |
| 30.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томьёог хэрэглэх; | Шаардлага хангасан. |

| | |
|---|---|
| 30.1.2.нэг нэр томьёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэхгүй байх; | Шаардлага хангасан. |
| 30.1.3.үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих; | Шаардлага хангасан. |
| 30.1.4.хүч оруулсан нэр томьёо хэрэглэхгүй байх; | Шаардлага хангасан. |
| 30.1.5.жинхэнэ нэрийг ганц тоон дээр хэрэглэх. | Шаардлагагүй. |

## ТАВ. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГСӨН БАЙДАЛ.

### 5.1 Үнэлэлт, дүгнэлт

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үр нөлөөний үнэлгээг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан "Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлал"-ыг баримтлан, сонгосон шалгуур үзүүлэлт бүрээр дүгнэлт хийж, зөвлөмж боловсруулаа.

**Зорилгод хүрэх шалгуур үзүүлэлтээр:** Хуулийн төслийн зохицуулалт нь Хуулийн төслийг боловсруулах болсон хэрэгцээ, шаардлага, үндэслэлтэй уялдсан бөгөөд үзэл баримтлалд тодорхойлсон зорилгыг бүрэн илэрхийлж чадсан эсэх, мөн Хуулийн төслийн зорилгыг уг хуулийн бусад зохицуулалтууд хангаж, илэрхийлж чадахаар бүрэн гүйцэд томьёологдсон эсэхэд үнэлгээ хийхэд зорилгодоо хүрэх байдлын шалгуур үзүүлэлтэд нийцсэн гэж дүгнэж байна.

**Практикт хэрэгжих боломж шалгуур үзүүлэлтээр:** Хуулийн төслийн зохицуулалтыг дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломж байгаа эсэх, хэрэгжүүлэх субъект, байгууллага тодорхой эсэх, мөн тухайн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэхэд эдгээр байгууллагад хууль эрх зүйн үндэс бүрдсэн эсэхийг үнэлэхэд практикт хэрэгжих боломжийн шалгуур үзүүлэлтэд нийцсэн гэж дүгнэж байна.

**Ойлгомжтой байдал шалгуур үзүүлэлтээр:** Хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангаж, хоёрдмол утгатай, хүч оруулсан үг хэллэг, ойлголтын зөрүү үүсгэхээр томьёологдсон байдал илрээгүй тул ойлгомжтой байдлын шалгуур үзүүлэлтэд нийцсэн гэж дүгнэж байна.

### 5.2 Зөвлөмж

Хуулийн төслийн үр нөлөөг тооцох ажиллагааны үр дүнд гарсан дүгнэлтэд тулгуурлан үзэхэд, шалгуур үзүүлэлтүүдийн хувьд бүгд нийцсэн гэж дүгнэсэн тул хуулийн төслийг зохих хууль тогтоомжийн дагуу Улсын Их Хуралд өргөн барьж, хэлэлцүүлэх нь зүйтэй гэж зөвлөж байна.

----o0o----

# ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ ЗАРДЛЫН ТООЦОО

*/Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл/*

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1-д "Хууль санаачлагч хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар үүсэх зардлын тооцоог гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу дараах байдлаар үнэлж, тодорхойлно" гэж заасны дагуу Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар баталсан аргачлалын дагуу тооцож үзэхэд;

- Хуулийн төсөл нь иргэн, хуулийн этгээдэд аливаа үүрэг үүсгэх зохицуулалт агуулаагүй бөгөөд шинээр зардал үүсэхгүй.

- Төрийн байгууллагын хувьд мөн адил аливаа эрх, үүрэг нэмэгдүүлээгүй бөгөөд одоо байгаа зохицуулалтад найруулгын шинжтэй өөрчлөлт оруулж байгаа тул нэмэлт зардал үүсгэхгүй.

Иймд хуулийн төсөл батлагдахад иргэн, хуулийн этгээдэд нэмэлт зардал үүсэхгүй, улсын төсөвт шинээр нэмэлт зардал бий болохгүй болно.

-----o0o-----

**МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ**

2026 ОНЫ 8-Р САРЫН 24 ӨДӨР

УЛААНБААТАР

**ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

✓ Дагах

**НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ**
**НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ**

**1 дүгээр зүйл. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн дараах хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:**

**1/18 дугаар зүйлийн 18.3 дах хэсэг:**

18.3.Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл нь төсвийн тусгай шаардлагыг энэ хуулийн 8 дугаар зүйлд зааснаас бусад шалтгаанаар хангаагүй нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин гуравдугаар зүйлийн 1-д заасны дагуу Засгийн газрыг огцруулах тухай санал гаргах үндэслэл болно.

**2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2026 оны ... дугаар сарын ... -ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.**

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ЗӨВЛӨЛ**

Төрийн ордон, Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1,
Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар хот, 14201
Утас: (976-51) 26 10 75, Факс: (976-11) 32 70 16,
Цахим шуудан: fiscalcouncil@parliament.mn

2026.09.18 № 81

танай _____-ны №_____-т

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН Д.ЭНХТҮВШИН ТАНАА

Хариу хүргүүлэх тухай

Таны 2026 оны 8 дугаар сарын 21-ний өдрийн № УИХ-03/9233 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон холбогдох 31 хуудас материалыг хүлээн авч танилцлаа.

Төсвийн тогтвортой байдлыг хангуулах чиг үүргийн дагуу тодорхой бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх байгууллагын хувьд дараах саналыг хүргүүлж байна. Үүнд:

1. Уг хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 2019 оны нэмэлт, өөрчлөлттэй холбоотойгоор Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн төсвийн сахилга бат, хариуцлагатай холбоотой гол зохицуулалт хэрэгжих боломжгүй болсныг хуульд нийцүүлэх, хууль хоорондын уялдаа, хуулийн хэрэгжилтийг хангах зорилготой байна.
2. Тухайн хуулийг баталсан тохиолдолд Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.3-т “Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл нь төсвийн тусгай шаардлагыг энэ хуулийн 8 дугаар зүйлд зааснаас бусад шалтгаанаар хангаагүй нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин гуравдугаар зүйлийн 4-т заасны дагуу Засгийн газрыг огцруулах тухай санал гаргах үндэслэл болно.” гэсэн заалт хэрэгжиж төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл, хариуцлагын тогтолцоонд эергээр нөлөөлнө.

Иймд таны санаачилж буй хуулийн төсөл нь төсвийн сахилга бат, хариуцлага, эрх зүйн тодорхойгүй байдлыг арилгахад чиглэсэн өөрчлөлт тул уг өөрчлөлтийг зөвлөлийн зүгээс дэмжиж байгаагаа үүгээр илэрхийлж байна.

Хүндэтгэсэн,

ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН
ЗӨВЛӨЛИЙН ДАРГА Ж.ДЭЛГЭРСАЙХАН

1119276915
9087184 СБА1841